בתופים ובמחולות: האפשרויות של טראמפ לפעולה נגד החות'ים

written by אלי קלוטשטיין | 01.01.2025

ישראל מתמודדת בימים האחרונים עם מציאות מסלימה מול הזירה התימנית, שכוללת ירי טילים וכטב"מים לעבר העורף הישראלי, ומנגד תקיפה עצימה של צה"ל על נקודות מפתח באזורים שבשליטת החות'ים. למרות התחושה שמדובר בהידרדרות מסוכנת, כדאי לזכור עניין חשוב: על אף האיום הנקודתי של ירי הטילים התימני, לא מדובר בסיכון אסטרטגי למדינת ישראל. הטילים יכולים להסב נזק ברמה מקומית, ובוודאי שהם מסכנים את חייהם של האנשים שיהיו בקרבת נקודת הפגיעה אך אין בכך חשש לפגיעה ממשית בביטחון המדינה.

היכולות הטכנולוגיות של ישראל לא מאפשרות לה כיום לספק אזהרה ממוקדת על אזור פגיעת שברי הטילים וטילי היירוט, ובגלל החשש מנפילת שברים אלה במרכזי אוכלוסייה בארץ בכל פעם שהתימנים יורים לעבר מרכז ישראל, צה"ל נאלץ "להקפיץ" כמה מיליוני אזרחים לממ"דים ולמקלטים. אלא שהמצב הזה בעיקר מעצים את ההשפעה הפסיכולוגית של שיגור הטיל, מבלי שבאמת הוא מעיד על הסכנה האמיתית שטמונה בו. הדברים נכונים גם ביחס לכטב"מים שמשגרים המורדים התימנים לישראל: זו סכנה נקודתית שאין לזלזל בה, אך היא לא איום אסטרטגי.

מכל מקום, החות'ים לא מהווים סכנה רק לאזרחי ישראל. מומחה שהעיד השבוע בפני מועצת הביטחון של האו"ם, החוקר הבכיר מייקל נייטס ממכון וושינגטון למדיניות המזרח הקרוב, ציין כי הם מהווים איום לתושבי תימן עצמה. לדבריו, בארצם שלהם הם מפרים זכויות אדם, ותוקפים את כוחות הממשלה באמצעות כטב"מים בניסיון למנוע מהם להפיק גז ונפט לרווחת התושבים כולם.

אך הבעיה העיקרית שיוצרים החות'ים בשנה האחרונה היא המצור שהם מטילים על פתח הכניסה לים האדום ולתעלת סואץ. בעוד שהמורדים התימנים טוענים כי מלחמתם קשורה ישירות למאבק של צה"ל נגד חמאס בעזה, חלק גדול מהספינות שתקפו עד כה אינן קשורות כלל לישראל מה שמעיד כי שהמערכה שלהם נועדה בעיקר לבסס את שליטתה של איראן על הכניסה לים האדום ולתעלת סואץ, ולא לסייע לעזה.

תוצאות המצור החות'י ניכרות היטב: עד כה הם היו מעורבים מאז תחילת המלחמה ביותר במעט פחות ממאתיים תקריות של תקיפת אוניות, מכליות וספינות באזור הים האדום, ואף ניסו לשבש קווי אינטרנט ותקשורת. דו"ח שפרסמה באפריל סוכנות ביון ההגנה האמריקנית קבע כי פעילות החות'ים פגעה עד אז ב-65 מדינות, וכן ב-29 חברות אנרגיה וספנות.

הנזק הכלכלי של המצור הזה הוא בעיקר של מנת חלקה של מצרים: בשנה האחרונה, לפי

הדיווחים, עמדו ההפסדים שלה מצמצום הפעילות בתעלה על 7 מיליארד דולר, וההכנסות כולן פחתו שם ב-60 אחוזים. מלבד המצרים, המצב הנוכחי פוגע בכל מדינות העולם: הערכות מתחילת השנה היו כי מרבית ספינות המשא שלרוב היו עוברות דרך תעלת סואץ שינו נתיב והחלו להגיע לאירופה דרך המסע הארוך יותר, שעוקף את אפריקה דרך כף התקווה הטובה. המסע המוארך והסכנה הביטחונית מעלים את מחירי הביטוח והדלק, וכתוצאה מכך בסופו של דבר גם קופץ מחיר הסחורות שקונים הקמעונאים. תאגיד ג'יי.פי מורגן העריך כי הפגיעה החות'ית במכליות שעוברות באזור עשויה להעלות את האינפלציה של מחירי הסחורות הבסיסיות בעולם כמעט באחוז בודד.

יש אומנם דעות שלפיהן הפגיעה הכלכלית פחותה יותר, שכן היא לא מגולגלת ישירות על הצרכן. מחקר שנעשה בארץ גם קבע כי ישראל עצמה נפגעת פחות מהמצור, בגלל שהיא מייבאת חלק גדול מהסחורות שלה מאירופה, וכן בגלל פעולות מנע שהממשלה נקטה. בכל מקרה, גם אם בטווח הקצר מדובר בפגיעה לא גדולה בכיס של הצרכן, בין היתר כי העולם הסתגל למצב החדש, בטווח הארוך לא יכול להיות שהקמעונאים יספגו את ההפסדים האלה והאזרח הקטן הוא זה שבסוף ייאלץ לשלם יותר על סחורות.

מכל זה יוצא שישראל לא צריכה לטפל לבד באיום החות'י, והיא צריכה לגייס לצידה בנות ברית ולחשוב ביחד כיצד מטפלים בסכנה שנשקפת מהמורדים התימנים. לא מדובר במשימה קלה, כי החות'ים הפגינו עד היום יכולת עמידות גבוהה, והוכיחו שלא קל להרתיע אותם. אף שמעולם לא התמודדו עם אויבים בעוצמה שווה או פחותה מהם, הם הראו שביכולתם לספוג נזק כבד רק כדי להמשיך במאבק. בתור מדינה ענייה ונחשלת גם כך, תימן ואזרחיה מורגלים במצבים קשים של מחסור.

החות'ים הצליחו כך להדוף את המתקפות של הקואליציה הערבית בראשות סעודיה בעשור הקודם, שהפגיזה אתרים במדינה ללא הרף. הם גם יכלו להרתיע בהצלחה יתרה את איחוד האמירויות בכמה מתקפות קטלניות ב-2022, מה שהוביל בתחילת השנה את האמירתים לבקש מהכוחות האמריקניים לא לתקוף את עיראק ותימן מאבו-דאבי, מחשש למתקפות נקמה של המיליציות השיעיות. כתוצאה מכך הסיגה ארה"ב חלקים גדולים מכוחותיה האוויריים מהאמירויות, ובמקום זאת העבירה אותם לקטאר.

ישראל עצמה מתקשה עד כה לפגוע בחות'ים באופן שישבש את פעילותם או ייצר אצלם חוסר רצון להמשיך במערכה נגדה. היעדר מודיעין, קושי באיתור "מרכזי כובד", המרחקים העצומים, קשיים לוגיסטיים, מחירים כלכליים כבדים לכל מתקפה כל אלה גורמים לתקיפות של צה"ל להיות נדירות, יעילות פחות ולפי שעה לא קטלניות מספיק. ייתכן שבהמשך תוכל ישראל להשקיע מאמץ מודיעיני ומבצעי כדי להגיע לראשי ההנהגה החות'ית עצמם, בדומה למה שעשתה מול חיזבאללה וחמאס, אולם זו משימה מורכבת וקשה, שדורשת הרבה מאוד יכולות מסוגים שונים.

מעט מדי, מאוחר מדי

במשך שנים נחשבה ארה"ב כשוטר של הזירה הבינלאומית, הגורם שדואג לשמור על הסדר הקיים ולמנוע מלחמות והפרעה ולהתנהלות העולמית. על כן חשוב להבין מה עשתה ארה"ב בשנה האחרונה, מאז פרוץ המשבר עם החות'ים, ומה הפעולות שנקטה בניסיון לטפל בסכנה לשווקים הבינלאומיים כתוצאה מהמצור של המורדים בתימן על הכניסה לתעלת סואץ.

ממשל ביידן לא התעלם מהמתקפות של החות'ים. מהר למדי הוא ניסה לארגן קואליציה בינלאומית שתעמיד שייטת של ספינות שתסכל ניסיונות לפגוע בכלי השיט שעוברים בסמוך לתימן, ואף תיירט טילים בליסטיים שמשוגרים מהמדינה. אלא שלקואליציה הזאת הצטרפו מדינות מעטות, ואלה ששלחו ספינות כוללות מלבד האמריקנים רק את בריטניה, סרי-לנקה, יוון, דנמרק והולנד. לא רשימה מרשימה. מדינות אחרות תורמות מעטפת מודיעינית ואנושית לתפעול המשימה. האירופיות, אגב, ממילא העמידו כוח משימה ימי משלהן לים האדום, אף שהמנדט שלו היה הגנתי בלבד, והוא כולל ארבע ספינות ותו לא. מיותר לציין שככה קשה מאוד לנצח מאבק בארגון טרור עיקש.

ההיגיון של ממשל ביידן נובע מהתנאים הקשים ששוררים בתימן. זו מדינה עם אחד המשברים ההומניטריים הקשים בעולם, והבית הלבן ביקש להילחם ביד אחת בחות'ים אך ביד השנייה למנוע פגיעה באוכלוסייה המקומית שתחת שליטתם. טרם המלחמה נקט הממשל פעולות דיפלומטיות והעביר סיוע לתימן, בניסיון ליישב את חילוקי הדעות עם החות'ים בדרכי שלום. במקביל, הוא ביטל את שיוכם של החות'ים לשתי רשימות הטרור של ארה"ב, הראשונה שכוללת "ארגוני טרור זרים" והשנייה מורכבת מ"טרוריסטים בינלאומיים שהוגדרו באופן מיוחד". בינואר השנה הוחזרו המורדים התימנים לרשימה השנייה והוטלו עליהם עיצומים, אך העובדה שעד היום סירב הממשל להחזיר את החות'ים לרשימה של "ארגוני טרור זרים" (FTO) – למרות לחץ בינלאומי ופנימי כבד מסכלת את האפשרות להשית עליהם עיצומים חונקים באמת.

לפני חודשיים הכריז מזכיר ההגנה האמריקני, לויד אוסטין, כי האמריקנים פתחו בשלב חדש בתימן, שמטרתו "להרתיע ולפגוע" בחות'ים, ובמסגרת זו גבר קצב התקיפות במדינה. באוקטובר אף חלפו מפציצים חמקניים של ארה"ב בשמי המדינה ותקפו מחסנים תת-קרקעיים עם טילים איראניים, במה שנועד בעיקר להוות מסר לטהרן על היקף היכולות האמריקניות. עם זאת, לפי שעה לפחות עד השבוע האחרון, שבו נרשמו לפחות שתי מתקפות גדולות של הקואליציה בתימן האמריקנים והבריטים ביצעו מבצעי תקיפה גדולים ספורים, והנזק שהסבו לתשתיות הטרור של החות'ים לא משמעותי. הוא בוודאי לא מסכל ברצינות את יכולת ההיזק של החות'ים. התקיפות לא פגעו בבניין הכוח של השלוחה האיראנית, ולא הרתיעו אותה מהמשך פעילותה בים האדום או נגד ישראל שרק הלך והתגברה.

המאמץ הבינלאומי, לפיכך, היה בבחינת מאוחר ומעט מדי. בישראל התאכזבו גם אם לא בפומבי מפעילות הקואליציה ומהתוצאות הדלות שהשיגה. האמריקנים אפילו התקשו לגייס

בעלות ברית ערביות לקואליציה מלבד בחריין, בשל החשש מנקמת איראן, החות'ים או גורמים שיעיים אחרים. טים לנדרקינג, השליח המיוחד של האמריקנים לתימן, סיפר כי שוחח כמה פעמים עם ההנהגה המצרית על העניין ללא תוצאות. לדבריו, לא רק שקהיר וגם ריאד, למשל, לא תמכו באופן צבאי בקואליציה הן אפילו לא הצהירו בפומבי על תמיכתן בה.

זה השלב שבו נכנס לתמונה גורם חדש: השריף חוזר למשרד ב-20 בינואר בקול רעש וצלצולים. הנשיא הנבחר דונלד טראמפ מתכוון לפעול בזריזות בתחומים רבים כבר בימים הראשונים לכהונתו בבית הלבן, והצהיר כי מהירות פעולתו "תגרום לראשים להסתחרר".

לא לחינם היו גורמים בתימן שייחלו לניצחונו של הנשיא לשעבר בבחירות בארה"ב, מתוך תקווה שסוף-סוף הוא זה שיטפל באיום החות'י. כך למשל היה בממשלה הנבחרת של תימן, זו שמוכרת על ידי רוב מדינות העולם: רשאד אלעלימי, יושב ראש מועצת ההנהגה הנשיאותית, בירך את טראמפ אחרי ניצחונו, והביע את מוכנותו לעבוד ביחד "כדי לשקם את מוסדות המדינה בתימן ולשים קץ למרידה החות'ית, הנתמכת בידי איראן".

טראמפ וגורמים בסביבתו הצהירו על כוונתם להפעיל לחץ מרבי על האיראנים, ומאז בחירתו נשמעו גורמים בסביבתו אומרים שהוא מבין היטב את האיום שנשקף לעולם מפצצה גרעינית בידי טהרן ומהפעולות שהיא מעודדת את שלוחיה לבצע ברחבי המזרח התיכון. מיגור הסכנה החות'ית וההשפעה האיראנית על מנהיגי התנועה המורדת בתימן בהחלט יכולים להיכנס תחת ההגדרה של טיפול בסכנה שנשקף מטהרן.

השריף חזר לעיר

טראמפ הוא איש עסקים ממולח, ובוחריו שסבורים שהסוגיה הכלכלית נמצאת בראש מעייניו. קשה לראות מציאות שבה הוא מתעלם מסיכון על יציבות השווקים העולמיים.

גורמים רבים בארה"ב ובאירופה לוחצים עליו לנקוט גישה דיפלומטית מול הציר האיראני, להתמקד בהפסקת המלחמה בעזה ולהתניע הידברות עם המשטר בטהרן ועם המורדים החות'ים. גישה כזו, שאפיינה את תחילת כהונתו של ג'ו ביידן, לא הניבה תוצאות עד כה, וקשה לראות גורמים קיצוניים, חדורי אידיאולוגיה דתית, מניחים את נשקם בעקבות שיחות עם ינקים מעונבים באווירה נעימה ובחדרים ממוזגים. אם כבר, סביר להניח שבמצבו הנוכחי המשטר האיראני רואה כל אפשרות לפתרון דיפלומטי כחבל הצלה מפני מתקפות של ישראל וארה"ב, כפתח להצלת הכלכלה המקומית הקורסת, וכהזדמנות להמשך פיתוח חשאי של תוכנית הגרעין עד להבשלתה המלאה.

נראה שגם איש אינו מתרשם מגישה "פרווה" כמו זו שהפגין הממשל היוצא, שהתאפיינה בעיקר בפסיביות ובחוסר יעילות משווע בטיפול באיום החות'י. הלקח של רבים הוא שלא ניתן בכל מקרה להמשיך הלך רוח כזה, שכן הוא עולה למשלם המיסים האמריקני כסף רב ולא מספק תוצאות טובות די הצורך. טראמפ יכול ללכת בדרך אחרת, ולבחור אפשרויות פעולה מדיניות,

כלכליות וצבאיות שונות כולן או חלקן כדי להתמודד עם החות'ים ועם הפטרון האיראני שלהם.

בשדה המדיני, האמריקנים יכולים למשל לנסות לקדם הגדרה בינלאומית של פעולות החות'ים כ"פיראטיות". יש חשיבות להבחנה המדויקת הזאת, שכן פיראטיות היא עבירה על החוק הבינלאומית, ובשל השפעתה על הסחר העולמי היא חוסה תחת ריבונות אוניברסלית ומשמעות הדבר היא שכל מדינה יכולה ומחויבת לפעול נגדה. לכל הפחות, זו הגדרה שתוכל לאגד סביבה מדינות רבות יותר נגד החות'ים, ולהסמיך ארצות לפעול נגדם באופן עצמאי בשל הפגיעה הכלכלית בהן.

אפשרות אחרת של טראמפ היא לנסות להניע באופן פרטני את מדינות ערב לפעולה נגד החות'ים. הנשיא הנבחר יכול למשל לפרסם בדומה למה שעשה כלפי חמאס בעזה איום פומבי וברור ברשתות החברתיות נגד כל מי שיימנע מלהצטרף למאמץ נגד השלוחה התימנית של איראן, ולהבהיר כי מה שהיה עד כה לא יכול להימשך. הוא במיוחד צריך לרתום אליו את תמיכתן המעשית של איחוד האמירויות וערב הסעודית, ואפשר שהוא יכול ללחוץ על ריאד גם במסגרת הדיונים על הסכם נורמליזציה ובריתת הגנה עם האמריקנים.

אפשרות מורכבת מעט יותר היא הכרה רשמית בסומלילנד, אזור בדלני בסומליה שנתמך על ידי אתיופיה. הגם שזו אפשרות שיכולה לעורר מהומה מול גורמים שפועלים באזור כגון טורקיה ומצרים, ובוודאי מול הסומלים עצמם, יש לה פוטנציאל ליצירת בסיס יבשתי שממנו יוכלו האמריקנים לצאת ביתר קלות לפעולות מול תימן הסמוכה. תמיכה כזו, שיכולה אף להתבטא רק בהעמקת שיתוף פעולה כלכלי וצבאי ולא בהכרה רשמית, עשויה גם להוות משקל נגד לחבירה של החות'ים לטרוריסטים של אל-שבאב בסומליה.

בממד הכלכלי עשוי טראמפ מיד בימיו הראשונים בתפקיד להחזיר את החות'ים לרשימת ארגון הטרור הזרים, ולהטיל עליהם עיצומים חונקים במקביל לקמפיין הלחץ המרבי על איראן עצמה. אגב, מייק וולץ, המיועד לתפקיד היועץ לביטחון לאומי של הממשל החדש, כבר הצהיר שיעשה זאת.

עיצומים כאלה על שתי המדינות יסבו נזק הומניטרי כבד לאוכלוסייה, מעשה שכאמור ביידן ניסה להימנע ממנו. בה בעת, יש בהם פוטנציאל להפעיל גם לחץ גדול על גורמים מקומיים לצאת בקול נגד החות'ים והמשטר האיראני, ואולי להוריד אותם על ברכיהם ולהכניעם.

בממד הצבאי, וושינגטון יכולה לתחזק את הבריתות האזוריות שלה ולנסות להניע גורמים מקומיים להילחם בחות'ים. לא תהיה זו הפעם הראשונה שהיא מחמשת גורמים כאלה, בניסיון להניע את האוכלוסייה במדינות שונות להיאבק בגורמים קיצוניים. בימים האחרונים אף נשמעו שמועות בעולם הערבי כי ההסלמה האחרונה מובילה גורמים מקומיים להתכונן לקרבות קרקעיים מול המורדים השיעים.

אך ייתכן שארה"ב צריכה לשנות את הלך מחשבתה וללכת לפי המלצתו של ראש המוסד, דדי ברנע ובמקום לטפל בחות'ים עצמם, לפנות לגורם שנותן להם חסות, האיראנים. כך, על כל תקיפה שיבצעו המורדים מתימן, יגבו האמריקנים מחיר בהיקף דומה מספינות איראניות או מנכסים אחרים של טהרן.

הד אפשרי לדברים אלה נשמע גם בפי שגרירת בריטניה באו"ם השבוע במועצת הביטחון: "איראן נושאת באחריות לפעולות כל שלוחיה", היא אמרה, והדגישה את תמיכתה בזכות ההגנה העצמית של ישראל. גם נציגי מדינות אחרות גינו את החות'ים וקראו להם לחדול ממתקפותיהם, אך בינתיים רבות מארצות אלה מצטיינות בעיקר בדיבורים. האמריקנים, כמי שעדיין רואים את עצמם מנהיגי העולם החופשי, בוודאי לא יכולים להסתפק בכך.

חשוב להדגיש שעד היום האמריקנים כלל לא מיצו את מלוא פוטנציאל הנזק של הכוחות שהם מחזיקים בים האדום בפרט, ובמזרח התיכון בכלל. מפציצים, נושאות מטוסים, משחתות, צוללות וכלים נוספים עומדים לרשות צבא ארה"ב, אבל העוצמה של פעולותיו נקבעת בוושינגטון. עד כה לא התקבלו הוראות להפעלת מלוא הכוח האמריקני, והתקיפות הכירורגיות לא הניבו תוצאה מספקת שתרתיע את החות'ים מהמשך התקפותיהם. בניינים ריקים שקורסים על עצמם לא מרשימים אותם, כנראה.

אלא שהנשיא הנבחר, כפי שהוכיח בעבר, אוהב פעולות רהבתניות: להציג למצלמה לראווה את החוק שעליו חתם, כתיבת פוסטים באותיות בולטות וגדולות, הנפת האגודל שנייה לאחר שנורה וגם השימוש באמצעים צבאיים כמו "אם כל הפצצות" באפגניסטן. טראמפ, אשף תקשורת מנוסה, מבין שפעולות כאלה לא רק נועדו לענות על תכלית פרטנית, אלא הן משמשות להעביר מסר ברור לצופיהן.

כך, לצד העמקת והרחבת פעילות צבאית תכליתית נגד החות'ים ושולחיהם, ארה"ב בראשות טראמפ עשויה להשתמש באמצעים לא רגילים כדי להבהיר שהשריף שב לעיר, שהשוטר שוב כאן ושהוא נחוש לנצח. אם מפציצי בי-2 ופצצות חודרות בונקר לא הבהירו לראשי המשטר בצנעא ובטהרן את המסר, אולי הטלת הסבא והסבתא של כל הפצצות בנקודה שנבחרה היטב מראש תעשה את העבודה.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 01.01.2025.

הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.